

<https://doi.org/10.52256/2710-3560.2025.99.14>
УДК 37.015.31:745/749

Віта Павленко,
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри
професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління, Житомирський державний
університет імені Івана Франка
ORCID ID 0000-0001-8528-4054
pavlenkovita12@gmail.com

Наталія Бірук,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійно-
педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID ID 0000-0003-3013-2015
shcherbakova_n@ukr.net

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті досліджено процес реалізації творчих проєктів учнями наукового ліцею та визначено рівні розвитку їхньої креативності на уроках технологій засобами декоративно-прикладного мистецтва, а саме: низький, середній, високий. До низького рівня віднесено учнів, які можуть генерувати прості ідеї або використовувати наявні зразки для виконання творчих завдань. Можуть бути відкритими для нових ідей, але не завжди можуть створити щось абсолютно оригінальне. Виявляють базову гнучкість мислення, але можуть бути обмеженими у варіативності своїх підходів.

До середнього рівня віднесено учнів, які вміють використовувати креативне мислення для розв'язання проблем і генерування нових ідей. Вони можуть запропонувати нестандартні рішення, використовуючи свій досвід та знання.

До високого рівня віднесено учнів, які демонструють високий рівень креативності, здатні до творчого мислення та інноваційного розв'язання проблем. Вони здатні створювати щось абсолютно нове та унікальне, використовуючи різноманітні підходи та методи.

Визначено особливості розвитку креативності школярів у процесі вивчення предмета «Технології». До найбільш важливих особливостей розвитку учнів на уроках технологій віднесено: фізіологічні особливості, когнітивний розвиток, соціальний розвиток, розвиток творчих здібностей, врахування індивідуальних особливостей та підтримка мотивації.

Акцентовано на методах, які можуть використовуватися для вивчення креативності учнів на уроках технологій, а саме: творчі проєкти, завдання на спільну роботу, використання різноманітних матеріалів і інструментів, заохочення до експериментування, стимулювання уяви та креативного мислення й аналіз результатів.

Встановлено, що для успішної підготовки та проведення уроку вчитель повинен мати ґрунтовні знання предмета і методики його викладання, творчий підхід до роботи, винахідливість, усвідомлене ставлення до використання різних форм уроку в навчальному процесі, враховувати особливості свого характеру.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, уроки технологій, розвиток креативності, творчість, засіб, освітній процес, учні підліткового віку.

Vita Pavlenko, Nataliia Biruk. Developing students' creativity in technology lessons through decorative and applied arts

The article defines the levels of students' creativity development in technology lessons through the use

of decorative and applied arts, namely: low, medium, and high.

The low level is characteristic of students who are capable of generating simple ideas or replicating existing models when completing creative tasks.

The medium level describes students who can apply creative thinking to problem-solving and the generation of new ideas. They are able to suggest non-standard solutions based on their experience and knowledge, exhibiting a certain degree of originality and mental adaptability.

The high level includes students who display advanced creativity, characterized by the ability to think innovatively and develop unique solutions. They are able to create something entirely new and unique, using various approaches and methods.

The article identifies specific aspects of creativity development in the context of studying the subject «Technology». Among the most significant are physiological characteristics, cognitive and social development, creative abilities, individual learning styles, and motivational support.

Attention is given to the methods that can be used to study students' creativity during technology lessons. These include creative projects, collaborative tasks, the use of diverse materials and tools, encouragement of experimentation, stimulation of imagination and creative thinking, and analysis of results.

It is concluded that for the successful planning and conduct of a lesson, the teacher must have a deep knowledge of the subject and teaching methodology, a creative approach to their work, resourcefulness, a thoughtful attitude towards the use of different lesson formats, and an awareness of their own teaching style.

Key words: decorative and applied arts, technology lessons, creativity development, creative thinking, instructional tools, educational process, adolescent students.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями.

В умовах Нової української школи не втрачає актуальності проблема розвитку креативного мислення як учнів, так і педагогів, яке сприяє постановці нових питань, здійсненню відкриттів та пошуку нестандартних рішень. Сучасна освіта має формувати особистостей, здатних генерувати оригінальні ідеї та шукати унікальні рішення.

На сьогодні освітній процес потребує такої організації, яка б забезпечила розвиток індивідуального та креативного підходу до кожного школяра, слугувала впровадженню різних інноваційних навчальних програм, що реалізувала б принципи гуманного підходу до дітей тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Проблему розвитку креативного мислення досліджують українські науковці: О. Антонова, М. Бойченко, Н. Булка, Т. Воробйова, І. Гриненко, О. Дубасенюк, В. Моляко, І. Подорожна, В. Рибалка, С. Сисоева, В. Фрицюк та ін.

Аналізуючи сутність поняття «креативність», О. Антонова зазначає, що досі багато вітчизняних науковців не усвідомлюють факту існування творчості як автономної, універсальної здатності. Вони вважають, що творчість завжди безпосередньо пов'язана з певним видом діяльності: художня творчість, наукова творчість, технічна творчість і так далі [1, с. 15].

Л. Колток та Л. Білецька стверджують, що сучасний етап розвитку суспільства, модернізація вітчизняної школи вимагають удосконалення змісту та технології педагогічної освіти в Україні [4, с. 66]. Сучасна школа повинна відігравати важливу роль у всебічному розвитку учнів, формуванні загальнолюдських цінностей, досвіду, забезпеченні готовності та здатності учнів жити й адаптуватися до швидких змін у державі, здатності мислити самостійно, критично, креативно, генерувати нові ідеї

О. Коберник [3] ґрунтовно дослідив проєктно-технологічну діяльність, інтерактивні та інноваційні технології викладання трудового навчання, визначив дидактичні основи, зміст сучасного уроку технологій.

Метою статті є визначення рівня розвитку креативності школярів на уроках технологій засобами декоративно-прикладного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Аналіз базового поняття дослідження містить розгляд різних аспектів, які впливають на творчість та всебічний розвиток дітей. До них може належати:

– *заохочувальне середовище*: встановити наскільки середовище на уроках технологій засобами декоративно-прикладного мистецтва сприяє розвитку креативності учнів. Це включає доступ до різноманітних матеріалів, інструментів, а також наявність мотиваційної атмосфери, що підтримує ініціативу та експерименти;

- *нестандартне мислення*: оцінити, наскільки учні навчилися генерувати нові ідеї, демонструючи нестандартне мислення. Це може включати їх здатність до інноваційного застосування матеріалів та технік, а також здатність до розробки оригінальних концепцій;
- *самовираження*: врахувати, наскільки ефективно учні використовують декоративно-прикладне мистецтво для самовираження та вираження своїх ідей, почуттів та думок;
- *розвиток технічних навичок*: визначити, як декоративно-прикладне мистецтво сприяє розвитку технічних навичок учнів, таких як малювання, робота з різними матеріалами, складання композицій тощо;
- *стимулювання творчості*: виявити, які методи та завдання застосовуються для стимулювання творчого мислення та розвитку креативності учнів на уроках технологій засобами декоративно-прикладного мистецтва;
- *соціальна взаємодія*: оцінка може також охоплювати взаємодію між учнями під час творчих завдань, враховуючи співпрацю, обмін ідеями та взаємопідтримку.

Ці аспекти разом дають можливість зрозуміти, як декоративно-прикладне мистецтво впливає на розвиток креативності учнів. Аналіз таких понять може допомогти вчителям оптимізувати навчальний процес для кращого розвитку творчих здібностей дітей [2].

Творчу особистість слід розглядати не тільки як людину, яка має якісь особливі риси, а й вмело використовує резерви свого мозку в процесі розв'язання конкретних проблем. Творчі особистості, як правило, завжди орієнтовані на нові шляхи отримання ефективного результату, готові відмовитись від старих схем дій, що і характеризує специфіку їх поведінки.

Сучасний педагог має допомогти учням сформувати особистісну установку на те, щоб стати цікавими та активними членами класного колективу, сприяти розвитку спільної творчості, орієнтованої на реальні досягнення, водночас зміцнюючи власний авторитет серед однолітків та розвиваючи вміння працювати в атмосфері безконфліктності задля збереження як власного здоров'я, так і добробуту інших.

Педагог повинен організовувати роботу з класом і систематично спрямовувати учнів до пошуку засобів забезпечення їх максимальної самореалізації інтелектуального та творчого потенціалу без збільшення емоційного напруження для інших.

Підлітковий вік є унікальним через те, що розвиток складових креативності дитини: креативного мислення, креативної уяви та креативної грамотності – перебуває на стадії активного формування. Слід відзначити, що підлітки відрізняються пізнавальною активністю, появою нових мотивів навчання, що дає змогу самостійно творчо працювати, інтенсивно розвивати креативне мислення, яке впливає на всі інші пізнавальні процеси [7].

Розвиток креативності школярів у процесі вивчення предмета «Технології» має свої особливості, оскільки вони знаходяться на етапі активного формування своєї особистості. До найбільш важливих особливостей розвитку учнів на уроках технологій можемо віднести:

- фізіологічні особливості: моторика та координація рухів у школярів ще формуються, під час підготовки та проведення практичних занять з технологій необхідно враховувати ці вікові особливості;
- когнітивний розвиток: на уроках технологій відбувається розвиток уваги, пам'яті, мислення та мовлення шляхом стимулювання творчого мислення та розв'язання різноманітних завдань;
- соціальний розвиток: уроки технологій можуть стати важливим засобом для співпраці, взаємодії та комунікації з однокласниками, формування соціальної компетентності під час групових проєктів;
- розвиток творчих здібностей: учні виявляють великий потенціал для творчого самовираження і саме уроки технологій можуть стати платформою для розвитку їх творчих здібностей через роботу з різними матеріалами та техніками;
- врахування індивідуальних особливостей: кожен учень унікальний, і вчителю важливо враховувати ці індивідуальні особливості при плануванні та проведенні уроків технології, диференційований підхід дозволяє кожному учневі розвиватися з урахуванням його потреб та можливостей;
- підтримка мотивації: підтримка навчальної мотивації у школярів є надзвичайно важливою, і сформовані на уроках технологій практичні навички можуть слугувати додатковим стимулом до їх активної залученості в освітній процес [6].

Вивчення стану розвитку креативності в учнів на уроках технологій може бути цікавим та важливим аспектом освіти. Технологічні заняття надають дітям можливість не лише вивчати конкретні

технічні аспекти, але й розвивати їх творчі здібності через роботу з матеріалом, дизайном та розв'язанням проблем.

Деякі методи, які можуть використовуватися для вивчення креативності учнів на уроках технологій, включають:

Творчі проєкти – це розробка учнями та втілення в життя власних ідей та проєктів (створення виробів, моделей, іграшок тощо).

Завдання на спільну роботу – це організація групових або партнерських проєктів, де учні мають спільно розв'язувати технічні проблеми та розробляти інноваційні рішення.

Використання різноманітних матеріалів і інструментів – це надання можливості дітям працювати з різними матеріалами (наприклад, дерево, тканина, пластик, папір) та інструментами (наприклад, ножиці, клей, лобзик, дріль тощо).

Заохочення до експериментування – передбачає стимулювання учнів до спроб використовувати різні підходи та знаходити альтернативні рішення під час розв'язання технічних завдань.

Стимулювання уяви та креативного мислення – висунення перед учнями задач, що спонукають їх до виявлення та втілення своїх уявлень та ідей, які можуть сприяти розвитку їх творчості й креативності.

Аналіз результатів – це оцінка та обговорення результатів проєктів, спрямованих на вивчення креативності, що може допомогти визначити сильні та слабкі сторони учнів, а також ідентифікувати шляхи подальшого розвитку їх творчих здібностей [5].

Враховуючи ці підходи, вчителі можуть створити заохочувальне та підтримувальне середовище на уроках технологій, яке сприятиме розвитку креативності у школярів.

Дослідження розвитку креативного мислення учнів проводилось в Науковому ліцеї Житомирського державного університету імені Івана Франка. Під час дослідження було виявлено рівні розвитку креативності школярів, а саме: низький, середній та високий рівні.

Низький рівень: учень може генерувати прості ідеї або використовувати наявні зразки для виконання творчих завдань. Він може бути відкритий для нових ідей, але не завжди може створити щось абсолютно оригінальне. Виявляє базову гнучкість мислення, але може бути обмежений у варіативності своїх підходів.

Середній рівень: учень уміє використовувати креативне мислення для розв'язання проблем і генерування нових ідей. Він може запропонувати нестандартні рішення, використовуючи свій досвід та знання. Виявляє певний рівень оригінальності та еластичності в мисленні.

Високий рівень: учень демонструє високий рівень креативності, здатність до творчого мислення та інноваційного розв'язання проблем. Він здатен створювати щось абсолютно нове та унікальне, використовуючи різноманітні підходи та методи. Його ідеї можуть бути перетворені в конкретні продукти або проєкти, які мають значущий вплив або цінність.

Відповідно до кожного структурного компонента, ми підібрали методики та методи, що дозволяють продіагностувати рівень розвитку креативності школярів. Структуру розвитку креативності учнів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Структура розвитку креативності учнів на уроках технологій

Рівні креативності	Зміст
<i>Когнітивний</i>	На цьому рівні діти розвивають свої когнітивні здібності, такі як уявлення, мислення, увагу та пам'ять, що дозволяє їм генерувати нові ідеї та розв'язувати проблеми.
<i>Мотиваційно-ціннісний</i>	Цей аспект оцінює мотивацію та цінності, які спонукають дитину до творчої діяльності. Це можуть бути внутрішні мотиви, такі як цікавість та задоволення, або зовнішні стимули, наприклад, визнання та нагороди.
<i>Діяльнісний</i>	На цьому рівні діти здійснюють творчу діяльність, використовуючи свої когнітивні та мотиваційні здібності.

Джерело: авторська розробка

Під час виявлення мотиваційних особливостей учнів до уроків технологій (декоративно-прикладної діяльності) ми проводили анкетування, опитування, бесіди. Перед учнями ставилися

питання про те, що стимулює їх здійснювати творчу діяльність: прагнення отримати найвищу оцінку; зацікавленість уроком; бажання одержати ґрунтовні знання про шкільний предмет «Технології», його суть; прагнення здобути практичні уміння та навички з декоративно-прикладного мистецтва; схвалення з боку вчителя, батьків і однокласників; бажання самопрояву.

У процесі узагальнення отриманих результатів про рівні розвитку креативного мислення учнів на уроках «Технології» за кожним критерієм і показниками, перед нами було завдання про оцінку мотивів дітей займатися творчою діяльністю.

Відповідно, такі мотиви, як «одержати високу оцінку», «схвалення батьками та однокласниками» нами відзначалися *незадовільною* оцінкою щодо мотивації, мотиви «прагнення ґрунтовніших знань і уявлень про предмет «Технології» та «зацікавленість уроками «Технології»» отримували *середню* оцінку мотивації та мотиви «маю бажання навчитися різних технік декоративно-прикладного мистецтва», «прагну проявити власні здібності» визначали найвищу значущість – *високу* оцінку мотивації.

Виявлення мотивів учнів до творчої діяльності представлено на рис. 1 кількісними даними.

Рис. 1. Виявлення мотивів учнів до творчої діяльності на уроках технологій (у % від загальної чисельності опитаних)

Джерело: авторська розробка

Отож, для учнів (27,2%) переважав мотив зацікавленості уроками «Технології», їхнім змістом, з меншим показником (26,4%) виявився фактор отримання високої оцінки. 19,5% респондентів мають бажання навчитися технік декоративно-прикладного мистецтва. У майже однаковому кількісному відношенні відзначилися мотиви у прагненні більше дізнатися про суть і зміст мистецтва (11,4%) і у прояві власних здібностей в творчій діяльності (11,2%). Найменший показник (4,3%) виявився у мотиві схвалення батьками та однокласниками досягнень дитини.

Для отримання відомостей про пріоритетність серед школярів одного з видів діяльності в освітньому процесі та виявлення переважних мотивів у їхній творчій діяльності нами використовувалися методи анкетування, бесіди, педагогічного спостереження.

У процесі проведення дослідження діти почувалися спокійно, невимушено та легко, під час бесіди з теми про виокремлення найбільш улюблених уроків і причини саме таких уподобань, яка відзначалася атмосферою довіри і тактовності, виявлено навчальну діяльність школярів, яка є для них найбільш бажаною, цікавою та особливою. Також у межах дослідження респондентам було запропоновано пройти анкетування «Мій улюблений вид діяльності», яке дало змогу ліцеїстам визначити той вид діяльності, що є для них найбільш значущим і викликає найбільше зацікавлення. Анкетування складалося з наступних запитань: «Чи любиш ти малювати?», «Тобі подобаються уроки

музики?», «Чи отримуєш ти високі оцінки за декламування віршів?», «Ти захоплюєшся хореографією?», «Чи надаєш ти перевагу урокам технологій?», «Ти проводиш багато часу, читаючи книги?», «Чи складаєш ти власні пісні, музику?», «Ти любиш займатися декоративно-прикладним мистецтвом?», «Чи створюєш власні малюнки у вільний час?».

Виявлення серед учнів пріоритетного для них виду творчої діяльності представлено показниками на рис. 2.

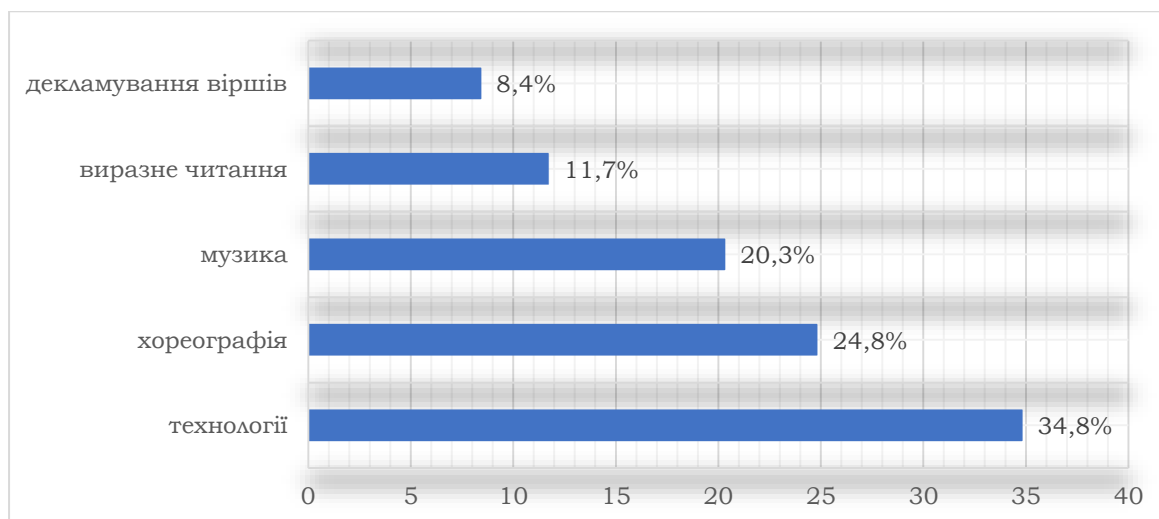

Рис. 2. Результати вибору школярами пріоритетного виду діяльності (у % від загальної чисельності опитаних)

Джерело: авторська розробка

Результати засвідчили, що більшість учнів (34,8%) мають інтерес та бажання займатися декоративно-прикладним мистецтвом, 24,8% відзначили хореографічне мистецтво, музичне мистецтво назвали 20,3% респондентів, меншість дітей вказали на виразне читання – 11,7% і декламування віршів – 8,4%.

Під час опитування нами виявлено прагнення та бажання переважної більшості школярів займатися декоративно-прикладним мистецтвом, що пояснюємо доступністю художніх засобів, їх позитивним впливом і результативністю практичної діяльності.

Крім того, у дослідженні узагальнено кількісні дані щодо визначення мотивів учнів щодо вивчення предмета «Технології» та технік декоративно-прикладного мистецтва, що відображено у табл. 2.

Таблиця 2

Рівні мотивації ліцеїстів щодо вивчення предмета «Технології» та технік декоративно-прикладного мистецтва

Рівні	Кількість учнів (у % від загальної чисельності опитаних)
низький	29,7
середній	37,9
високий	32,4

Джерело: авторська розробка

З табл. 2 видно, що високого та середнього рівнів мотивації досягли відповідно 32,4% і 37,9% учнів, це характеризує чітке розуміння важливої ролі декоративно-прикладного мистецтва у розвитку креативного мислення. Однак, майже третина респондентів 29,7% має низький рівень мотивації до творчої діяльності, що потребує систематичної роботи та підтримки дітей з боку вчителя.

Для зниження низького рівня мотивації ліцеїстів до вивчення технік декоративно-прикладного мистецтва та загалом технологій вчителю варто дотримуватися певних педагогічних умов, серед яких найефективнішими є:

- стимулювання емоційної та почуттєвої сфери школярів;
- заохочення розвитку уяви та фантазії дітей;
- забезпечення різноманітності способів реалізації художнього образу у практичній діяльності учнів (самовираження) [8].

Однією з форм реалізації зазначених умов є вступна бесіда. Вона повинна бути змістовною, емоційною та бути стрижнем уроку, його смисловою основою. Для того щоб учні любили та розуміли українську народну художню культуру, необхідно про неї замислюватися, а замислюватися можна лише над тим, що є цікавим. Для виникнення інтересу до декоративно-прикладного мистецтва потрібні відповідні знання. Саме вступна бесіда створює необхідну базу вражень і знань, які учні використовуватимуть у своїй практичній діяльності, яка сприятиме розвитку креативності.

Під час вступної бесіди на уроках технологій з вивчення основ народної культури учні повинні отримати уявлення про:

- культурно-історичне значення народних ремесел;
- переваги та унікальність виробів;
- художній образ, особливості символіки та орнаменту;
- зв'язок народної культури з сучасністю.

Повний комплекс знань діти отримують не з однієї бесіди, а з їх серії, проте кожна бесіда повинна відповідати певним вимогам. Важливо підкреслити, що народне мистецтво завжди є традиційним. З покоління в покоління передаються не лише ремісничі прийоми, але й світогляд народу, його духовна культура. У виборі тем, художньому вирішенні, орнаментальній символіці майстри керуються художньо-естетичними поняттями й традиціями.

Щоб допомогти дітям зрозуміти зміст деяких видів народного мистецтва, необхідно визначити з ними коло сюжетів і мотивів, які майстри обирають. Ці сюжети є спільними для багатьох ремесел. Наприклад, мотиви сонця, жінки, коня, птаха, рослин зустрічаються у вишивці, пряниках, розписі посуду, глиняних іграшках та писанках. Всі ці мотиви є символічними, оскільки творчість народного художника відображає весь уклад життя. Народне мистецтво допомагає дітям зрозуміти, як життя в українському селі було співзвучне природі, визначалося сільськогосподарським циклом. Земля сприймалася як жива істота: у певний час вона «засинала» і «прокидалася», поїла, годувала і одягала людей. Образ матері-землі закріплений у численних символах жіночих фігур, стилізованих зображеннях жінок у вишиванках.

Розглядаючи зразки народного мистецтва, учні відчують дух часу, бачать дбайливе ставлення майстрів до культури своїх предків. Діти переконуються, що багато сюжетів та мотивів прикрас мали магічний сенс, відображали обожнювання природи та тісний зв'язок з нею. Наприклад, мотив птаха – символ весни і тепла – часто зустрічається у глиняних свистульках, випічці «жайворонків» на весняне рівнодення та у вишивках.

Дітям корисно знати значення цих образів-символів, щоб краще розуміти зображення та відчувати високу духовність свого народу. Це допоможе їм зрозуміти, що справжній народний майстер був не лише ремісником, але й володів певним обсягом знань і культурою.

Під час практичної діяльності на уроках технологій при знайомстві з декоративно-прикладним мистецтвом слід сказати про вдумливу, неспішну, сумлінну працю, що вимагає найпильнішої уваги до матеріалу.

Перш за все, завжди можливо і необхідно включати до уроку розумне співвідношення інтелектуального, емоційного і практичного навантаження на учнів. Упродовж уроку дитина повинна відразу налаштовуватися на активну творчу діяльність. З самого початку дітям пропонується аналізувати і розмірковувати. У практичній частині навчання важливо опановувати навички ручної праці, які необхідно надалі вдосконалювати, але варто звернути увагу на те, щоб діти не виконували дії механічного диктування вчителя.

Практичні завдання набувають більшого значення, коли вони підпорядковані зрозумілій та привабливій ідеї. Однією з таких ідей може бути навчання у майстрів на уроках технологій. Учня приємно відчувати зв'язок їхньої роботи з традиціями, тому важливо використовувати матеріали, які допоможуть їм усвідомити і оволодіти навичками майстерності.

Прийоми майстрів відточувалися століттями і передавалися з покоління в покоління. Тому важливо ретельно вивчати ці прийоми і старанно їх відтворювати. Вивчення технік народних майстрів доповнюється творчою роботою зі створення образів. Учитель підкреслює, що одну і ту ж основу можна перетворити на різні речі.

Емоційний вплив уроків підсилюється розповідями про народних майстрів, їхню творчість, побут, звичаї та світогляд. Інша важлива ідея, яка об'єднує навчання і творчість, полягає в тому, що і інженери, і художники навчаються у природи, яка є зразком краси та гармонії.

Знаючи основні методичні особливості вивчення народної культури, слід зосередитися на найпопулярніших народних промислах, з якими варто ознайомити дітей.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі.

Отже, підготовка уроку технологій вимагає від педагога значних зусиль і часу, оскільки він виступає в ролі організатора. Для успішної підготовки та проведення уроку вчитель повинен мати ґрунтовні знання предмета і методики його викладання, творчий підхід до роботи, винахідливість, усвідомлене ставлення до використання різних форм уроку в навчальному процесі, враховувати особливості свого характеру.

Отримані результати показали, що знання дітей мають вибірковий характер щодо предмета технологій. Залучення учнів до народного мистецтва, ознайомлення їх з народними ремеслами, традиціями та звичаями на уроках трудового навчання є одним із засобів розвитку креативності дітей.

Отже, нетрадиційні уроки, які сприяють розвитку креативності учнів, краще проводити під час узагальнення та закріплення знань, умінь і навичок учнів. Вони, як правило, присвячені конкретній темі, для розкриття якої потрібен певний арсенал знань, фундамент особистісного сприйняття і розуміння досліджуваної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14–41.
2. Береза І. А. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів у навчальному процесі. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук, пр.* Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. Вип. 2. С. 7–11.
3. Коберник О. М. Креативні технології навчання. Умань: Візаві, 2016. 272 с.
4. Колток Л., Білецька Л. Критичне мислення молодших школярів як психолого-педагогічний феномен. *Молодь і ринок*. 2019. №9 (176). С. 66–70.
5. Ліскова Л. Розвиток творчих здібностей учнів. *Початкова освіта*. 2013. Вересень. № 36. С. 19–20.
6. Мельник Г. М. Розвиток творчого потенціалу учнів на уроках трудового навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Київ; Вінниця: Планер, 2012. Вип. 32. С. 132–136.
7. Павленко В. В. Особливості розвитку креативності дітей підліткового віку. *Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика: збірник наукових праць*. Житомир: ФОП Левковець, 2017. Ч. І. С. 89–94.
8. Павленко В. В. Педагогічні умови для розвитку креативності учнів у сучасному педагогічному процесі. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 88 (2). С. 138–148.

REFERENCES

1. Antonova O. Ye. Sutnist ponyattya kreatyvnosti: problemy ta poshuky. Teoretychni i prykladni aspekty rozvytku kreatyvnoyi osvity u vyshchiiy shkoli: monohrafiya / za red. O. A. Dubasenyuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2012. S. 14–41. [in Ukrainian].
2. Bereza I. A. Pedahohichni umovy rozvytku tvorchykh zdibnostei molodshykh shkoliariv u navchalnomu protsesi. *Aktualni problemy suchasnoi nauky ta naukovykh doslidzhen: zb. nauk, pr.* Vinnytsia: TOV firma «Planer». 2013. Vyp. 2. S. 7–11. [in Ukrainian].
3. Kobernyk O. M. Kreatyvni tekhnolohii navchannia. Uman: Vizavi, 2016. 272 s. [in Ukrainian].

4. Koltok L., Biletska L. Krytychne myslennya molodshykh shkolyariv yak psykholohopedahohichnyy fenomen. *Molod i rynek*. 2019. №9 (176). S. 66–70. [in Ukrainian].
5. Liskova L. Rozvytok tvorchykh zdibnostey uchniv. *Pochatkova osvita*. Veresen. 2013. № 36. S. 19–20. [in Ukrainian].
6. Melnyk H. M. Rozvytok tvorchoho potentsialu uchniv na urokakh trudovoho navchannya. *Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, problemy: zb. nauk. pr.* Kyiv; Vinnytsya: Planer, 2012. Vyp. 32. S. 132–136. [in Ukrainian].
7. Pavlenko V. V. Osoblyvosti rozvytku kreatyvnosti ditey pidlitkovoho viku. *Profesiyna osvita v umovakh intehtratsiynykh protsesiv: teoriya i praktyka: zbirnyk naukovykh prats*. Zhytomyr: FOP Levkovets, 2017. Ch. I. S. 89–94. [in Ukrainian].
8. Pavlenko V. V. Pedahohichni umovy dlya rozvytku kreatyvnosti uchniv u suchasnomu pedahohichnomu protsesi. *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats*. 2018. Vyp. 88 (2). S. 138–148. [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 20.03.2025